

IK BEN HET LICHT VAN DE WERELD (Joh. 8,12) 'Jullie zijn van beneden, ik ben van boven ...' (8,23)

In deze serie van zes zijn we bezig met de zeven IK BEN - woorden uit het Johannes-evangelie. Vandaag 'het licht'. 'Ik ben het licht van de wereld', zegt Jezus van zichzelf, of misschien beter, dat getuigt de kleine christelijke gemeenschap van Johannes ergens in Klein-Azië over Jezus. Zo rond het jaar 90, al even verwijderd dus van de periode waarin het drama rond Jezus speelde, maar wel met de lievelingsleerling van Jezus in hun midden. Een oude man is deze evangelist Johannes nu, maar nog helemaal gegrepen door het vlamme optreden van zijn Meester en nog helemaal vol van liefde voor hem. Het prachtige evangelie-verhaal dat ons nu nog inspireert is gecomponeerd of geschreven door Johannes, al dan niet met hulp van redacteurs. Je moet er méér dan in duiken om de dubbele bodems, de vele lagen, de sterke verwantschap met de bijbel van de Joden (Tenach) te ontdekken. Goede literatuur is altijd een ontdekkingsstocht. Mooie romans vertellen vaak meer over de werkelijkheid dan we op het eerste gezicht waarnemen. Laat staan deze oude religieuze documenten, ons hele leven wordt erin uitgetekend. Als je goed leest kom je er jezelf op het spoor. Je komt jezelf tegen, met je mooie en minder-mooie kanten. Al lezend en mediterend treed je een werkelijkheid binnen die méér is dan hetgeen je in het alledaagse leven ervaart en waarneemt. Het platte-alledaagse, de verveling en de walging, het troebele en naargeestige, de winst en de waan, het geweld en het groezelige genot - en wij allen draaien in deze tredmolen - heet bij Johannes 'wereld'. Het is bij hem een religieus beladen begrip en duidt op de donkere kant van ons bestaan, op de duistere krachten die de geschapen werkelijkheid in hun greep houden. Naar dat méér is Johannes op zoek en wij met hem. Zonder dat méér verdrinken we in een tekort. Te kort is dan onze liefde, te gering onze daadkracht, te schraal onze hartstocht. Zonder de meerwaarde van 'het licht' wandelen we in het donker. Zo zelfs, dat we het donker gaan zien als licht. We leven in het duister en noemen dat nota bene licht. Langzaam zijn onze ogen gewend geraakt aan de nachtzijde van het bestaan. 'De wereld' brengt ons ver van huis, ver bij het licht vandaan.

Schepping, de keerzijde van 'wereld', is daarom altijd een openbaring, een soort opnieuw thuiskomen. Kunstenaars kunnen dat. De romanschrijver openbaart en onthult mijn bestaan, we volgen de hoofdpersoon in het boek en ons wordt een spiegel voor gehouden. Of de kunstschilder, ik denk nu even aan Van Gogh; opeens openbaart zijn schilderij aan ons de fijnzinnigheid van een mooi landschap. De warmte van de Provence straalt van zijn creatie, ook de armoe en zijn eigen worsteling met het leven. Het méér in en van een kunstwerk is een creatieve meerwaarde die ons verheft en opheft. Geen wonder dat kunstenaars niet goed liggen bij dictators. Kwade machhebbers eisen, op straffe van marteling en dood, van 'hun' kunstenaars een kopie van de werkelijkheid, saddam hoeseins op alle straathoeken. I.p.v. dat een kunstwerk bevrijdt wordt het nu een dreigement, 'de wereld' in het kwadraat.

De evangelist Johannes, creatief 'kunstenaar' als hij is, doet in zijn verhaal niet anders dan meerwaarde toekennen aan de overbekende werkelijkheid. Nee, je moet het anders zeggen, denk ik. Johannes heeft meegemaakt dat er in zijn leven iemand is geweest die dit alles personifieerde. Hij hoorde als leerling bij deze Mens en heeft geziën en ervaren dat de meerwaarde aan het licht trad in een concreet persoon, dat het tekort teniet werd gedaan in een tot dan toe ongekend mensenleven. Dat goede boek, de bijbel van zijn joodse geloof, kende hij door en door. Dat Woord van oudsher was hem vertrouwd. Dit Woord, dit boek, deze thora begon met licht - licht was dé grote creatie, scheppingsdaad bij uitstek. Scheppen is scheiden, is ruimte aanbrenge, is een poging om meerwaarde te ontdekken, een plek om te leven, een aarde vol eerlijkheid en recht. Scheppen gebeurt altijd door een schepper, een scheppend kunstenaar. God is die kunstenaar, die Schepper zegt de thora. Een Naam temidden van namen, een werkelijkheid voorbij en achter al hetgeen is. Een invloed is Hij, één en al dynamiek en beweeglijkheid. Geheimzinnig als de wind en wendbaar als het licht. Wie er voor openstaat, wie de luiken van de zintuigen opent en traint op horen en zien kan de wind voelen en het licht zien. In de verhalen die Johannes zo goed kende, slaat de duisternis op de

vlucht als het Licht aantreedt. De eerste verzen van de bijbel al wijkt de chaos van de vernietiging als God scheidend en scheppend zijn werk gaat beginnen. 'En God zei: er zij licht; en er was licht. En God zag dat het licht goed was, en God maakt scheiding tussen het licht en de duisternis.' (Gen, 1:3,4)

Hiermee lieve mensen is het grote menselijke drama, in treurspel én blijspel, voor ons neergezet en uitgetekend. En dé vraag was, is en zal altijd zijn: maken we die scheppende scheiding tussen licht en donker weer ongedaan of gaan we juist vérder met het aanbrengen van licht. Kiezen we voor het leven dat altijd op uitbotten staat of voor de dood die leeg en dor maakt? Zien we heil in 'de wereld' of vestigen we onze hoop (stellen we ons open voor) op het licht dat het duister van de wereld en de donkere kant van onze ziel aanpakt?

Alle bijbelschrijvers, met de profeten voorop doen niets anders dan ons te wijzen op de weg van dit licht, op de gloed van de Godsnaam, op zijn warmte in onze kille tijden.

En weet u, de tragiek is, dat de godsdienst, zeg maar, de organisatie die dit Licht moet begeleiden en onderhouden, dat zo vaak óók de godsdienst dit licht inpakt en 'onder de korenmaat' zet. Of zichzelf als licht aanprijst, terwijl ze dienstbaar zou moeten zijn áán dit Licht. En hier zit de enorme pijn van Johannes en zijn Johannes-gemeente: alles wat hij weet van het licht, heeft hij geleerd van zijn eigen joodse godsdienst en nu is het met name die eigen godsdienst die dit scheppende licht afwijst. Nee, ik moet het preciezer zeggen: de joodse leiding, degenen die met de godsdienst in de hand macht uitoefenden (de joudaioi, dat is niet 'de joden', maar de judeeërs die het voor het zeggen hadden), zij hebben de kleine lichtbeweging van hoop en vernieuwing rond Jezus in de kiem gesmoord. 'Je denkt toch niet', zeiden ze, 'dat hij de langverwachte Messias van ons volk is! Nee, voorlopig stellen we dat nog maar even uit, dat geeft maar onrust en bonje.' Het is een bekend procédé, ook in onze dagen, een religieuze elite die zich de uitleg van de heilige boeken toe-eigent en daarmee de godsdienst van het volk afpakt. Geen enkele godsdienst is gevrijwaard van dit fanatisme en deze machtswellust. Dit immense dispuut en dezer enorme twist wordt tot op het scherpst van de snede gevoerd in het Johannes-evangelie. Ik besef me terdege dat deze uitleg die ik geef, dat 'de joden' de judeeërs zijn, de religieuze machtselite, niet alle vragen dekt die het Johannes-evangelie oproept. Velen blijven er toch nog anti-judaïstische trekken in zien die veel schade hebben berokkend aan het joodse volk. Dan zeg ik: nooit, maar dan ook nooit mogen heilige boeken gebruikt of misbruikt worden om een andere godsdienst te kleineren, minderwaardig te maken of erger te vernietigen. Dat is gebeurd en dat gebeurt nog, ...

Godsdiensten hebben veel gemeen, maar ze zijn niet gelijk. De christelijke godsdienst heeft heel veel gemeen met de joodse, sterker nog, zonder het joodse geloof en de joodse geloofsboeken zou er geen christendom hebben bestaan. Maar er zijn ook verschillen. So what! In navolging van de evangelist Johannes en zijn kleine, vervolgde gemeente, zegt de gelovige christen: in Jezus hebben wij het licht van God weerkaatst gezien. 'Ik ben het licht van de wereld.' Drie keer 'ik ben' in hfst 8, drie keer worden inderdaad de joudaioi getart, want 'ik ben' is in hun ogen gereserveerd voor God. Dat licht van 'den beginne' is in zijn leven opgevangen en aan het licht getreden, een verlicht mens is hij. Dat zegt niets ten nadele van God zelf. Dat is namelijk de harde kritiek van de judeeërs, dat Jezus zich gelijk aan God stelt. De teksten die we lezen uit hfst 8 doen dat niet als je goed leest maar ze gaan wel langs het randje. De aanklacht tegen Jezus is dan ook dat hij zichzelf gelijk stelde aan God (5:18 en 10:33).

Maar, zou je kunnen zeggen, wat is daar mis mee, wat is er tegen om je eigen leven heel dichtbij God te brengen; beter andersom, wat is er tegen dat God jou en mij dichtbij zich wil hebben? Daar hoeft toch niet een hele godsdienst tussen te staan, brutaler, daar heeft 'de kerk' toch niks mee te maken, laat staan dat ze mij daarover iets wil voorschrijven?

In mijn optiek is Jezus dan veel meer een eersteling, iemand die doet wat eigenlijk ons allen aan gaat. Wat mij treft in het twistgesprek met de judeeërs over Jezus uitspraak 'Ik ben het licht der wereld' is de zin: 'Jullie zijn van beneden, ik ben van boven; jullie zijn van de wereld, ik ben niet van deze

wereld.' (8:23) Al eerder stond er in hfst 3 een dergelijke zin: 'Die van boven komt, is boven allen; wie uit de aarde is, is uit de aarde en spreekt uit de aarde.' (3:31)

'Van beneden' zijn jullie nog - 'uit de aarde'. Of zo ik eerder zei: jullie zitten (nog) vast aan de wereld en haar duisternis. Zeker, dat is jullie plek en dáár moet je je leven léven en waarmaken, maar met het perspectief van 'boven', met het uitzicht op het Licht, onder de belofte van vrede en geluk. Licht, uitzicht en belofte, die dingen heb ik 'boven' gezien zegt Jezus. Ik heb al even de geheimen van mijn vader mogen aanschouwen. Mijn vader heeft mij aangesteld tot een intermediair, een bruggenbouwer tussen hemel en aarde, opdat jullie hier verzanden en oplossen in het pikdonker. .... (afronden)